

Metod för uppföljning av åtgärder i det regionala miljömålsarbetet

www.lansstyrelsen.se/skane

Miljö

Tommy Persson
2010

LÄNSSTYRELSEN
I SKÅNE LÄN

Titel:	Metod för uppföljning av åtgärder i det regionala miljömålsarbetet
Utgiven av:	Länsstyrelsen i Skåne Län
Författare:	Ann-Carin Andersson, Miljökonsult AC Andersson AB
Redaktör:	Tommy Persson
Beställningsadress:	Länsstyrelsen i Skåne Län Miljöavdelningen 205 15 MALMÖ Tfn: 040-25 20 00 skane@lansstyrelsen.se
Copyright:	Länsstyrelsen i Skåne län
Upplaga:	Endast digital
ISBN/ISSN:	978-91-86079-94-9
Länsstyrelserapport:	2010:1
Layout:	Länsstyrelsen i Skåne län
Tryckt:	Endast digitalt
Årtal:	2010
Omslagsbild:	Foto upp till vänster: sxc.hu Foto upp till höger: Gabrielle Rosquist Foto ner till vänster: Jonas Gustafsson Foto ner till höger: sxc.hu

Förord

Länsstyrelserna är regionalt miljömålsansvariga myndigheter med ansvar för att anpassa, följa upp och rapportera miljömålsarbetet i länen. Ansvaret omfattar också att utveckla arbetet med mål, uppföljning och åtgärder för att mer effektivt bidra till att miljö kvalitetsmålen nås. Det regionala miljömålsarbetet är inne i en fas där åtgärder i länets miljöhandlingsprogram genomförs av olika aktörer på regional och lokal nivå. För att möjliggöra en bedömning av hur åtgärdsarbetet utvecklas inom länen krävs en återkommande uppföljning av genomförandet av åtgärder hos olika aktörer.

I detta projekt har länsstyrelserna i Skåne, Blekinge, Halland, Kalmar, Jönköping, Kronoberg och Östergötland gemensamt tagit fram en metod för uppföljning av åtgärder i det regionala miljömålsarbetet. Metoden ska kunna användas av samtliga länsstyrelser för att ge en samlad bild av åtgärdsarbetet i länen och vara underlag för nya satsningar och prioriteringar, samt utgöra underlag för erfarenhetsutbyte mellan länsstyrelserna i åtgärdsarbetet. Projektet har finansierats av Miljömålsrådet.

Länsstyrelsen i Skåne län vill i egenskap av projektägare framföra ett stort tack till de personer som har ingått i projektets arbetsgrupp och referensgrupp, och bidragit med sina kunskaper och erfarenheter i arbetet med att ta fram uppföljningsmetoden som presenteras i denna rapport. Ett stort tack riktas också till Ann-Carin Andersson, Miljökonsult AC Andersson AB, som har strukturerat upp och hållit ihop arbetet på ett förtjänstfullt sätt genom hela projektet.

Tommy Persson

Miljöstrateg

Januari 2010

Innehållsförteckning

Förord	3
Sammanfattning	5
Bakgrund	7
Projektets syfte	7
Förväntat resultat.....	7
Projektetid	7
Metodbeskrivning	8
Syfte.....	8
Omfattning	8
Undersökning.....	8
Redovisning.....	10
Tolkning	11
Motiv till genomförandegrad för respektive åtgärd	15
Generella frågor.....	15
Slutsatser och förslag.....	15
Kommunikation av resultatet.....	15
Metodutveckling	16
Organisation.....	16
Arbetsgång.....	16
Kartläggning av metoder.....	17
Val av metoder och testenkät 1	20
Utvärdering 1	21
Testenkät 2.....	23
Råd för utveckling av åtgärdsprogram	23
Bilaga 1. Läsanvisning till enkät för uppföljning av kommunernas åtgärder i det regionala miljömålsarbetet	25
Bilaga 2. Enkät för uppföljning av åtgärder - Del 1. Genomförandegrad.....	28
Bilaga 3. Enkät för uppföljning av åtgärder - Del 2. Generella frågor.	29
Referenser	30

Sammanfattning

Länsstyrelserna i Skåne, Blekinge, Halland, Kalmar, Jönköping, Kronoberg och Östergötland har samverkat i projektet ”Metodutveckling för uppföljning av åtgärder i det regionala miljömålsarbetet”. Projektets syfte är att utveckla en metod för systematisk uppföljning av åtgärder som externa aktörer ansvarar för i länens åtgärdsprogram för det regionala miljömålsarbetet. Projektet har avgränsats till uppföljning av kommunernas åtgärder.

Metoden syftar till att:

- Ge en lägesbild över åtgärdsarbetet.
- Ge underlag för att bedöma hur länsstyrelsen kan stödja kommunerna i åtgärdsarbetet.
- Ge kommunerna inspiration till hur man kan utveckla sitt miljöarbete.
- Ge uppslag som kan användas i utveckling av nya åtgärdsprogram.
- Ge ett underlag för att dela information och erfarenheter med andra län.

Metoden som har utvecklats består av fyra olika huvuddelar:

- En undersökning genom en enkät till olika aktörer. I detta projekt avgränsat till kommunerna.
- Redovisning av undersökningen.
- Tolkning av resultatet.
- Kommunikation av resultatet.

Undersökningen består av frågor om genomförandestatus för åtgärderna i fyra genomförandeklasser samt frågor som ger en bild över orsaken till denna status.

Tolkningarna av enkätresultatet svarar på frågorna:

1. Hur stor andel av möjliga åtgärder i länet är genomfört i respektive genomförandegrad?
2. Hur ser genomförandegraden ut för respektive åtgärd i länet? Vilka åtgärder har lågt genomförande respektive högt?
3. Hur ser genomförandegraden ut i respektive kommun i länet?
4. Hur ser genomförandet ut för åtgärderna när de är relaterade till varje nationellt miljö kvalitetsmål?

Exempel på tolkning från genomförda enkäter redovisas i rapporten.

Förslag finns på hur resultatet ska kommuniceras med kommunerna och hur resultatet kan användas för att utveckla länens åtgärdsprogram.

Metoden har utvecklats i samverkan mellan ovanstående län och 13 kommuner från de olika länen. Metoden har under projektet testats i samtliga kommuner i Blekinge och Jönköpings län.

Bakgrund

Projektets syfte

Länsstyrelserna i Skåne, Blekinge, Halland, Kalmar, Jönköping, Kronoberg och Östergötland har samverkat i projektet ”Metodutveckling för uppföljning av åtgärder i det regionala miljömålsarbetet”. Skåne län har varit projektägare.

Projektets syfte är att utveckla en metod för systematisk uppföljning av åtgärder som externa aktörer ansvarar för i länens åtgärdsprogram för det regionala miljömålsarbetet. Eftersom antalet externa aktörer i dessa program framförallt är många till antalet, men också olika till sin karaktär, kan uppföljningsarbetet underlättas med en gemensam metod som används av flera län.

Projektet har framförallt fokuserat på uppföljning av kommunernas åtgärder eftersom de är en viktig aktör i det regionala miljömålsarbetet med ansvar för genomförandet av många miljöåtgärder på lokal nivå.

Projektet syftar också till att förbättra dialogen och samverkan mellan länen i uppföljningen av det regionala miljömålsarbetet.

Förväntat resultat

Projektets förväntade resultat var att utveckla en generell metod för uppföljning av kommunernas åtgärder i länens åtgärdsprogram. Metoden ska också kunna vara underlag för uppföljning av andra aktörers åtgärder.

Metoden ska ge en beskrivning av hur återkommande uppföljning av åtgärder kan planeras, genomföras och avrapporteras.

Önskvärt är att flera länsstyrelser kommer att använda metoden för sin uppföljning vilket ger möjlighet till jämförelser mellan länen och underlag för erfarenhetsutbyte om regionalt och lokalt åtgärdsarbete.

Resultatet sprids genom denna rapport och har presenterats vid en workshop där samtliga länsstyrelser varit inbjudna. Metoden kommer att vara tillgänglig på Miljömålportalen, RUS hemsida och på hemsidan för Länsstyrelsen i Skåne län.

Projektetid

Projektet har bedrivits under tiden 1 maj 2009 – 15 december 2009.

Metodbeskrivning

Syfte

Metoden ska användas för att följa upp de åtgärder som formulerats för att nå de nationella och regionala miljömålen. Metoden ska:

- Ge en lägesbild över åtgärdsarbetet.
- Ge underlag för att bedöma hur länsstyrelsen kan stödja kommunerna i åtgärdsarbetet.
- Ge kommunerna inspiration till hur man kan utveckla sitt miljöarbete.
- Ge uppslag som kan användas i utveckling av nya åtgärdsprogram.
- Ge ett underlag för att dela information och erfarenheter med andra län.

Såväl länsstyrelser, kommuner som andra aktörer arbetar med åtgärder för att nå miljömålen vilket är viktigt att visa genom uppföljningen. Men det är samtidigt uppföljningens huvudsyfte att finna ytterligare möjligheter till att förbättra och utveckla miljömålsarbetet.

Omfattning

Metoden att följa upp åtgärderna i miljömålsarbetet består av fyra olika huvuddelar:

- En undersökning genom en enkät till olika aktörer. I detta projekt avgränsat till kommunerna.
- Redovisning av undersökningen.
- Tolkning av resultatet.
- Kommunikation av resultatet.

Undersökning

Undersökningen är en faktainsamling i form av en enkät som eventuellt kan kompletteras med intervjuer eller träffar.

Undersökningen består av två delar:

1. Frågor om genomförandestatus på åtgärderna.
2. Frågor som ger en bild över orsaken till denna status och som ger inslag till hur länet kan förbättra åtgärdsprogrammet och möjligheten att genomföra det.

Vissa former för enkäten bedöms som viktiga:

- Enkäten ska vara web-baserad och möjlig att fylla i och spara löpande. Svaren syns öppet under svarsperioden så att även länsstyrelsen kan se hur svarsfrekvensen utvecklas.
- Enkäten skickas ut/öppnas för kommunerna under januari. Svar ska vara inlämnat senast 1 juni.
- Till enkäten ska en läsanvisning finnas, se bilaga 1.

Anledningen till den långa svarstiden är att få kommuner har möjlighet att arbeta med enkäten de första månaderna på året, men länsstyrelserna vill ge dem som kan, möjligheten att komma igång. Störst möjlighet att svara anger kommunerna som april-maj, efter den interna uppföljningen av kommunernas miljöarbete. Det är således realistiskt att begära in enkätsvaren vid maj månads utgång. Kommunerna har tydligt markerat att man vill ha enkäten på våren då man även måste ta ställning till budgetarbetet för nästkommande år.

1. Frågor om genomförandestatus

Frågorna finns i ett formulär där kommunen själv fyller i aktuell klassning för respektive åtgärd. Förslag på utformning av denna del av enkäten, se bilaga 2.

Enkäten frågar kommunen om genomförandegraden för samtliga åtgärder där kommunerna pekats ut som ansvarig aktör för genomförandet. Genomförandegraden klassas i en 4-gradig skala:

- Genomförd helt eller i huvudsak genomfört eller pågår kontinuerligt, G.
- Genomförd till hälften eller mer, H.
- Påbörjad men ännu inte gjort hälften, P.
- Ej påbörjad, E.

Vid varje åtgärd frågas efter motivet till genomförandegraden. Frågan är: Varför har åtgärden inte genomförts alternativt genomförts?

Svarsalternativ är:

- Brist på resurser (markeras med R-).
- Resurstillskott (markeras med R+).
- Ej relevant åtgärd för kommunen (markeras med X)
- Prioriteras ej av kommunen (markeras med P-).
- Prioriteras av kommunen (markeras med P+).
- Oklar ansvarsfördelning (markeras med A-).
- Tydligt ansvar (markeras med A+).
- Åtgärden är oklart formulerad (markeras med X)

Plats för kommentarer ska ges.

2. Generella frågor

De generella frågorna i enkäten delas upp i tre undergrupper och är följande:

1. En grupp som ställs en gång vart fjärde år och som omfattar hur kommunen arbetar med miljömålsfrågorna internt. Frågorna är:
 - Hur kommer miljömåls/åtgärdsarbetet in i översiktsplanen, budgeten, organisationen och verksamhetsplaneringen?
 - Finns något systematiskt dokumenterat system för att styra ert

miljöarbete? Svartalernativ är: Ja/nej/arbete pågår.

- Deltar kommunen aktivt i nätverk som t ex Sveriges Ekokommuner, Uthållig kommun, Klimatkommuner samt rad för eget alternativ.
2. En grupp som gäller generellt för enkättilfallet och som besvaras med ja/nej:
Frågan är:
 - Har kommunen lokala miljömål och åtgärder som man arbetar aktivt med?
 3. En grupp som besvaras med egna ord vid varje enkättilfälle. Frågorna är:
 - Nämn några saker som länsstyrelsen kan göra för att stödja er i ert miljömålsarbete.
 - Egna kommentarer

Förslag på utformning av denna del av enkäten, se bilaga 3.

Redovisning

Länsstyrelsen ska efter genomgången enkät redovisa och tolka resultatet av enkäten.

Följande redovisning anges som basinformation:

- Antal kommuner i länet.
- Antal åtgärder där kommunerna är ansvarig aktör.
- Redovisning av genomförandegrad i matris. Denna matris anger genomförandet av åtgärderna i varje kommun. Matrisen visar kommunerna på den horisontella axeln och åtgärderna på den vertikala axeln. Genomförandegraden redovisas med olika färger/markeringar enligt nedan och följande exempel.

G/mörkgrönt - anger att åtgärder helt eller i huvudsak har genomförts eller pågår kontinuerligt.

H/ljusgrönt - anger åtgärder som genomförts till mer än hälften.

P/gult - anger påbörjade åtgärder som ännu inte gjorts till hälften.

E/rött - anger ej påbörjade åtgärder.

Vitt/ofärgat - anger icke besvarat.

X - anger ej relevant åtgärd.

Åtgärd	Aneby	Eksjö	Gislaved	Gnosjö	Habo	Jönköping	Mullsjö	Nässjö	Sävsjö	Tranås	Vaggeryd	Vetlanda	Värnamo
Frisk luft. Åtg 4b	G	E	E	G	X	P	X	E	G	G	G	G	G
Gifrfri miljö. Åtg 7	P	E		E	E	H	E	E	G	P	H	G	G
Gifrfri miljö. Åtg 8	G	E		P	G		G	E	G		P	G	G
Gifrfri miljö. Åtg 10	E	G		G	G	G	G	E	G	G	G	G	G
Ingen övergödning. Åtg 2	P	G	P	P	G	H	G	P	P	H	G	P	G
Grundvatten av god kvalitet. Åtg 1	P	E	G		E	G	G	G	G	G	G	G	G
Grundvatten av god kvalitet. Åtg 2	P	H	H		G	H	G	G	G	P	G	H	
Grundvatten av god kvalitet. Åtg 3	E	G	E	P	E	H	E	G	G	P	E	H	E
Grundvatten av god kvalitet åtg 7	G	G			E	P	E	P	G	P	G	G	
Grundvatten av god kvalitet åtg 8	P	G			E	P	E	G	G	G	G	G	
Myllrande våtmarker åtg 16	X	X	X	X	X	G	X	G	X	X	X	X	X
Levande skogar åtg 2	G	G	E	X	X	G	X	X	E	E	G	X	X
Levande skogar åtg 5	G	G	X	X	X	G	X	H	E	G	G	P	X
Ett rikt odlingslandskap åtg 3	X	X	X	X	X	G	X	X	E	G	X	X	X
God bebyggd miljö åtg 1:1:1	P	G			X		X	E	G	G	G		E
God bebyggd miljö åtg 2:1	G	E	H		G	H	G	G	E	E	P		G
God bebyggd miljö åtg 2:4	P	G	H		G	P	P	P	P	H	P		E
God bebyggd miljö åtg 4:2	E	G	X		E	H	G	G	E	E		E	E
God bebyggd miljö åtg 5:1	P	G	P		E	G	G	G	G	P	G	G	E
God bebyggd miljö åtg 5:3	G	G	E	X	E	G	G	G	G	G	X	G	P
God bebyggd miljö åtg 7:1	G	G	E	G	E	G	P	P	E	G	G	E	G
God bebyggd miljö åtg 7:2	P	E	P	G	E	P	E	E	P		P	G	P

Exempel på matris för redovisning av genomförandegrad för åtgärder i respektive kommun.

Tolkning

Tolkningarna av enkätresultatet ska fungera som diskussionsunderlag med kommunerna inom länet men ska också fungera genom att man kan jämföra resultat mellan flera län. De ska också fungera för såväl län med många som få kommuner. För varje län kan finnas behov av att göra ytterligare tolkningar som man själv definierar efter behov.

Tolkningarna görs på de åtgärder som kommunerna funnit vara relevanta för den egna kommunen det vill säga de icke-relevanta åtgärderna räknas bort.

Tolkningarna ska svara på frågorna:

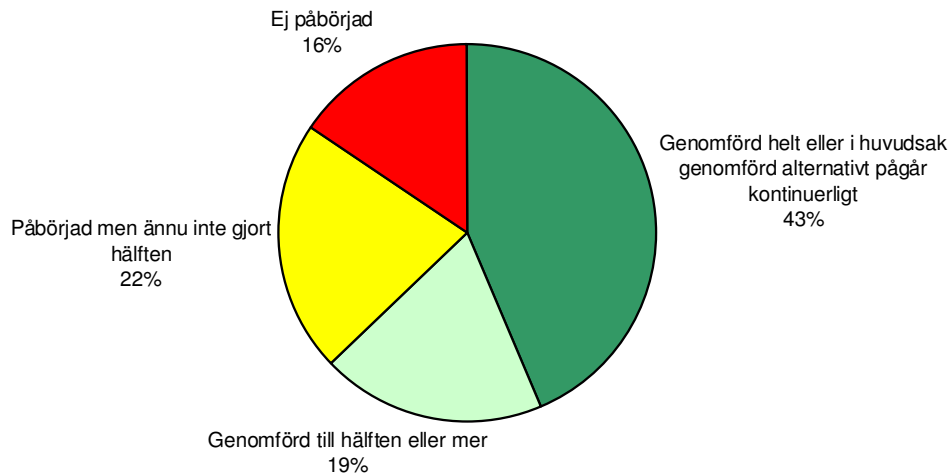
1. Hur stor andel av möjliga åtgärder i länet är genomfört i respektive genomförandegrad? Detta är en samlingsbild som ger helheten av genomförandet i länet.
2. Hur ser genomförandegraden ut för respektive åtgärd i länet? Vilka åtgärder har lågt genomförande respektive högt?
3. Hur ser genomförandegraden ut i respektive kommun i länet?
4. Hur ser genomförandet ut för åtgärderna när de är relaterade till varje nationellt miljö kvalitetsmål?

I det följande redovisas ett exempel på varje typ av tolkning.

1. Andelen åtgärder (i procent) inom respektive genomförandeklass; summan av relevanta åtgärder i samtliga kommuner i länet.
Totala antalet åtgärder är: Antal kommuner multiplicerat med antalet relevanta åtgärder som berör kommunerna. Denna tolkning visar hela resultatet i hela länet och kan användas i generella föredragningar.
Redovisning sker i cirkeldiagram.

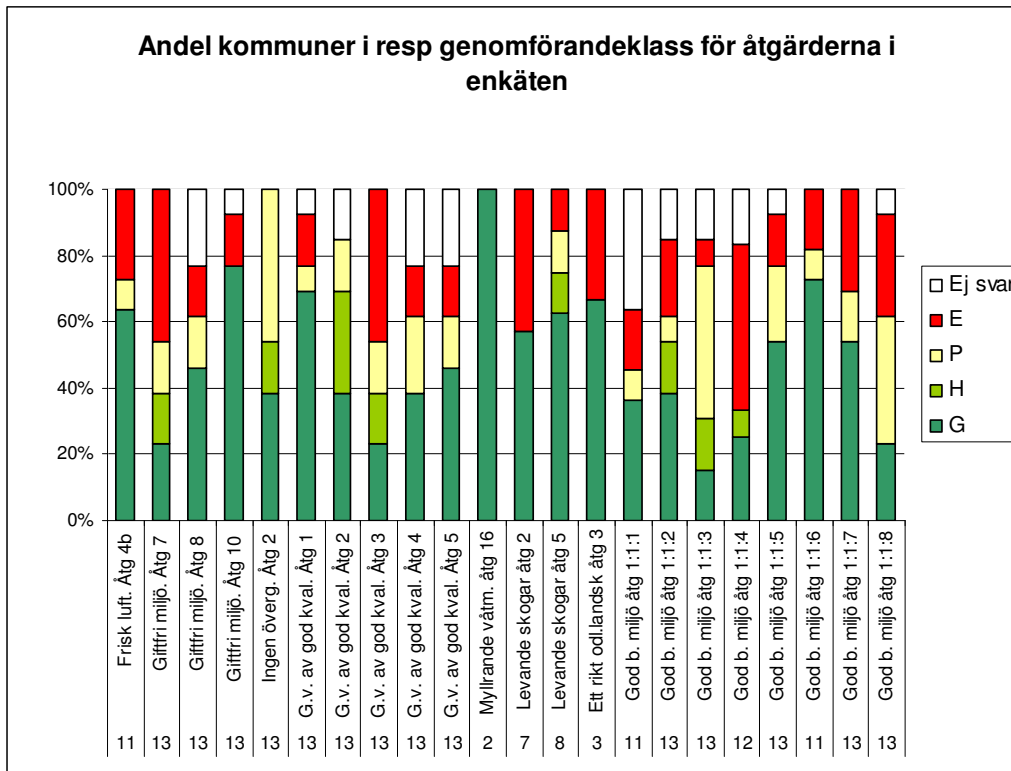
Andelen åtgärder inom respektive klass, hela Blekinge

totalt antal = 5 kommuner * 56 åtgärder = 280 åtgärder
varav de 5 kommunerna tillsammans ansåg att 25 åtgärder inte är relevanta
Diagrammet omfattar alltså 255 åtgärder

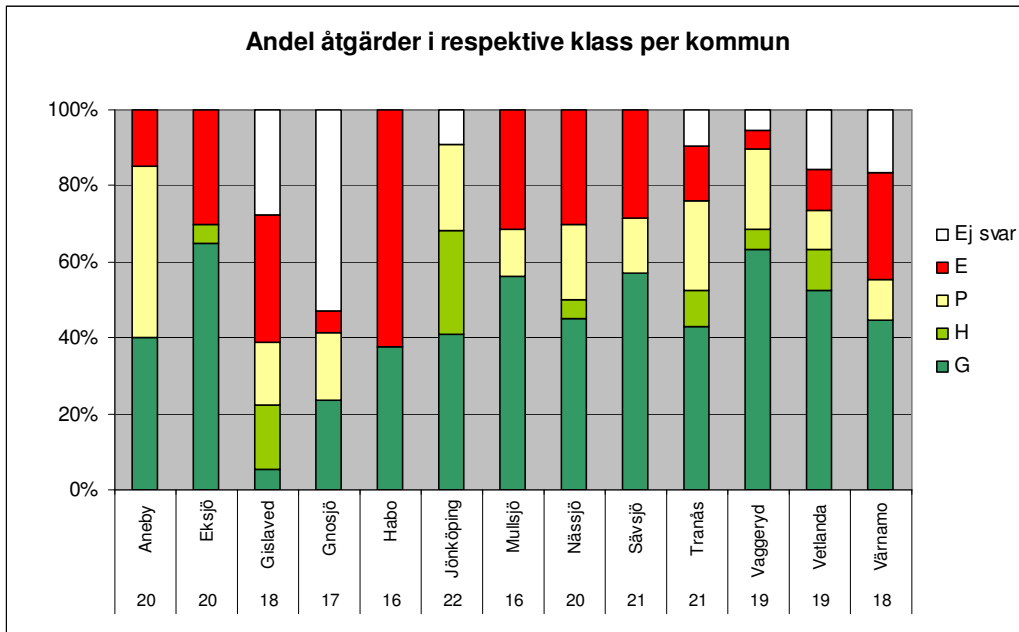

2. För varje åtgärd kan andelen kommuner i respektive genomförandeklass redovisas; x % av totala antalet kommuner som genomfört åtgärder inom respektive klass. Redovisas i stapeldiagram där varje åtgärd presenteras som en stapel och där de olika genomförandegraderna staplas på varandra

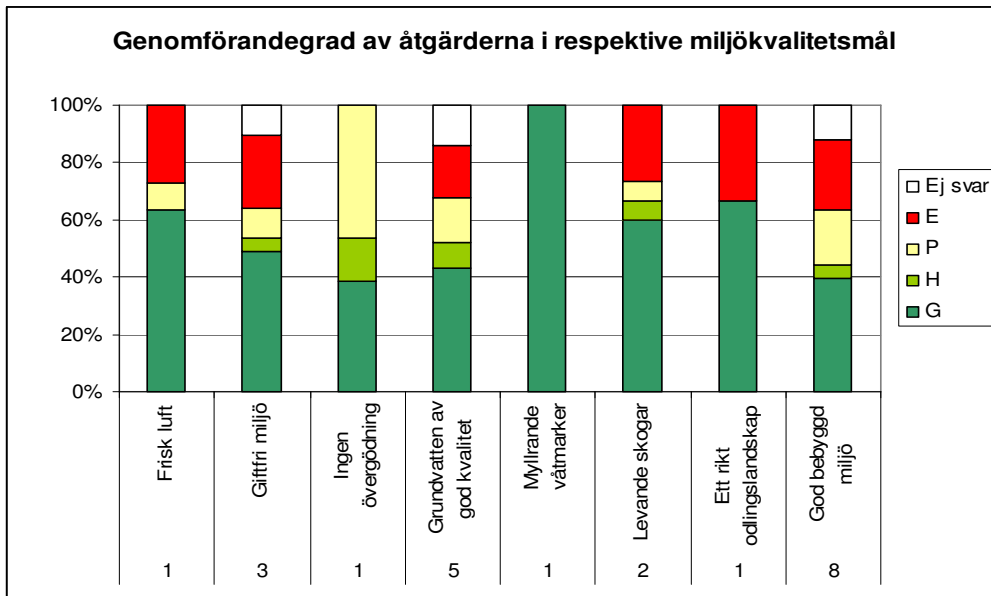
så att stapelns totala höjd utgör 100 %. Antal kommuner som anser åtgärden vara relevant anges under varje åtgärd.

3. För varje kommun i länet kan andelen åtgärder (i procent) i respektive klassning redovisas. Anges i stapeldiagram där varje kommun presenteras som en stapel där de olika genomförandegraderna staplas på varandra så att stapelns totala höjd utgör 100 %. Under varje kommun anges antal relevanta åtgärder.

4. Åtgärderna sorteras under det miljö kvalitetsmål de primärt tillhör. Antalet åtgärder under respektive miljö kvalitetsmål anges. För varje miljö kvalitetsmål anges andelen åtgärder i respektive genomförandeklass. Redovisas i stapeldiagram där varje miljö kvalitetsmål presenteras som en stapel där de olika genomförandegraderna staplas på varandra så att stapelns totala höjd utgör 100 %. Vid varje stapel anges också antalet åtgärder som ingår miljö kvalitetsmålet.

Motiv till genomförandegrad för respektive åtgärd

De motiv som kommunerna angett för genomförandet används vid tolkningen av svaren i enkäten. Motiven sammanställs av länsstyrelsen och utgör ett underlag till de slutsatser och förslag som länsstyrelsen redovisar.

Generella frågor

De generella frågorna används vid tolkningen av svaren i enkäten, sammanställs av länsstyrelsen och utgör ett underlag i kommunikationen mellan länsstyrelsen och kommunerna.

Slutsatser och förslag

Länsstyrelsen redovisar efter sammanställning resultatet av enkäten till kommunerna och formulerar slutsatser om läget i kommunerna och vilka insatser länsstyrelsen bedömer som viktiga att arbeta vidare med. Uppföljningen avslutas därför med kommentarer om resultatet, vad som lyckas bra i kommunerna och vad som lyckas mindre bra. Förslag läggs fram från länsstyrelsen vad man bör arbeta vidare med till exempel genom stöd till kommunerna, gemensamma projekt, vad man ska ta in i nästa åtgärdsprogram, i sina rutiner med mera.

Det bedöms som särskilt viktigt att se slutsatserna som en betydelsefull del av metoden för att uppföljningen skall bli ett verktyg för att skapa förbättring av såväl åtgärdsprogram som kommunens arbete med åtgärderna.

Kommunikation av resultatet

Det är viktigt att resultatet av enkäten kommuniceras med berörda aktörer. Det kan handla om aktörer såväl internt inom länsstyrelsen som externt med kommunerna. I kommunen kan det vara såväl miljömålshandläggare som den politiska ledningen. För kommunledningarna kan resultatet användas som en del i ett benchmarkingarbete. Resultatet av enkäterna bör kommuniceras genom:

- Utskick internt i länsstyrelsen samt till miljömålssamordnarna i kommunerna
- Miljöhandläggarräffar
- Information till kommunledningarna
- Länsstyrelsens hemsida

Metodutveckling

Organisation

Projektet har genomförts med Länsstyrelsen i Skåne som projektägare. Arbetet har bedrivits med en konsult som stöd för det löpande arbetet.

En arbetsgrupp har styrts de aktiviteter som metodutvecklingen inneburit. Arbetsgruppen har bestått av följande representanter från de samverkande länen:

Susanne Dahlberg, Skåne län

Tommy Persson, Skåne län

Monika Puch, Blekinge län

Jennie Thronée, Hallands län

Louise Ellman-Kareld, Kronobergs län

Marielle Magnusson, Jönköpings län

Linda Malmén, Östergötland

Från Kalmar län har ingen representant deltagit i arbetsgruppen.

För att få synpunkter och förankra arbetet med metodutvecklingen har en referensgrupp skapats av kommuner från de deltagande länen. Referensgruppen har träffats två gånger. Följande personer och kommuner har deltagit:

Ulrika Vinka	Hässleholms kommun
Katrin Persson	Malmö stad
Siv Bengtsson-Lindsjö	Ystad kommun
Bitte Rosén-Nilsson	Hylte kommun
Elin Bygg	Ängelholms kommun
Kenneth Gyllensting	Karlskrona kommun
Göran Borgö	Borgholms kommun
Anders Lundgren	Växjö kommun
Kristina Fontell	Lunds kommun
Pernilla Fahlstedt	Helsingborgs stad
Emma Berntsson	Ronneby kommun
Malin Ekstedt	Nybro kommun
Torbjörn Adolfsson	Aneby kommun
samt	
Eva Hammarström	Länsstyrelsen i Kalmar

Arbetsgång

Arbetet med utvecklingen av metoden för uppföljning av åtgärder i miljömålsarbetet har bedrivits i följande steg:

- Kartläggning av tidigare använda metoder för uppföljning

- Utvärdering av tidigare metoder
- Utveckling av förslag av gemensam metod
- Testning av föreslagen metod i såväl referensgrupp som enskilda kommuner
- Utvärdering och generalisering av metoden

Kartläggning av metoder

Tre av de deltagande länsstyrelserna, Skåne, Jönköping och Halland hade tidigare genomfört egna utvärderingar av åtgärdsprogram och hade i samband med det använt en metod som i samtliga tre län hade liknande egenskaper. Dessa tre metoder studerades och jämfördes.

Samtidigt ställdes frågor till andra län om de hade genomfört uppföljningar och vilken metod som använts. Dalarna och Örebro hade uttalade metoder för hur utvärderingen ska ske.

En mer noggrann analys gjordes av de utvärderingar som de deltagande länen genomfört. Metoderna skiljde sig på två områden:

- Hur klassificering av genomförandegraden ska göras av den tillfrågade organisationen.
- Hur länsstyrelsen sedan värderade svaren och gjorde en sammanfattande tolkning av genomförandegraden för hela länet.

I samtliga fall fick kommunen ensam eller i samband med träff med länsstyrelsen klassificera hur långt arbetet kommit med respektive åtgärd som finns i det regionala åtgärdsprogrammet. De alternativ som stod till buds bestämdes av länsstyrelsen genom den metod man hade presenterat för kommunerna. Samtliga län hade fyra alternativa klassningar. Följande alternativ kan särskiljas:

- Helt genomfört (samtliga län hade denna klass)
- Påbörjat (Skåne), delvis genomfört men avslutat (Jönköping och Halland)
- Pågår kontinuerligt (Skåne), pågående (Jönköping och Halland)
- Ej genomfört (samtliga län hade denna klass)

Utgående från enkätsvaren sammanställde länsstyrelserna svaren i en matris där varje kommun redovisas samt de olika genomförandegraderna i olika färger för respektive åtgärd. Denna matris ger direkt de svar som den aktuella kommunen gett i enkäten.

Åtgärd	Aneby	Eksjö	Gislaved	Gnosjö	Habo	Jönköping	Mullsjö	Nässjö	Sävsjö	Tranås	Vaggeryd	Vetlanda	Värnamo
Frisk luft. Åtg 4b	G	E	E	G	X	P	X	E	G	G	G	G	G
Gifrfri miljö. Åtg 7	P	E		E	E	H	E	E	G	P	H	G	G
Gifrfri miljö. Åtg 8	G	E		P	G		G	E	G		P	G	G
Gifrfri miljö. Åtg 10	E	G		G	G	G	G	E	G	G	G	G	G
Ingen övergödning. Åtg 2	P	G	P	P	G	H	G	P	P	H	G	P	G
Grundvatten av god kvalitet. Åtg 1	P	E	G		E	G	G	G	G	G	G	G	G
Grundvatten av god kvalitet. Åtg 2	P	H	H		G	H	G	G	G	P	G	H	
Grundvatten av god kvalitet. Åtg 3	E	G	E	P	E	H	E	G	G	P	E	H	E
Grundvatten av god kvalitet åtg 7	G	G			E	P	E	P	G	P	G	G	
Grundvatten av god kvalitet åtg 8	P	G			E	P	E	G	G	G	G	G	
Myllrande våtmarker åtg 16	X	X	X	X	X	G	X	G	X	X	X	X	X
Levande skogar åtg 2	G	G	E	X	X	G	X	X	E	E	G	X	X
Levande skogar åtg 5	G	G	X	X	X	G	X	H	E	G	G	P	X
Ett rikt odlingslandskap åtg 3	X	X	X	X	X	G	X	X	E	G	X	X	X
God bebyggd miljö åtg 1:1:1	P	G			X		X	E	G	G	G		E
God bebyggd miljö åtg 2:1	G	E	H		G	H	G	G	E	E	P		G
God bebyggd miljö åtg 2:4	P	G	H		G	P	P	P	P	H	P		E
God bebyggd miljö åtg 4:2	E	G	X		E	H	G	G	E	E		E	E
God bebyggd miljö åtg 5:1	P	G	P		E	G	G	G	G	P	G	G	E
God bebyggd miljö åtg 5:3	G	G	E	X	E	G	G	G	G	G	X	G	P
God bebyggd miljö åtg 7:1	G	G	E	G	E	G	P	P	E	G	G	E	G
God bebyggd miljö åtg 7:2	P	E	P	G	E	P	E	E	P		P	G	P

Länsstyrelserna kompletterade sedan sammanställningen med att göra en sammanvägning av svaren för respektive åtgärd så att man kan beskriva om en åtgärd i sin helhet i länet är påbörjad, genomförd delvis, ej påbörjad och så vidare. Denna värdering fick stor betydelse för hur man senare tolkade det samlade arbetet med åtgärderna i länet.

Den sammanvägda tolkningen i Jönköpings län med 13 kommuner var följande:

Genomförd – om samtliga kommuner har genomfört åtgärden.

Delvis genomförd men avslutad, om minst en kommun i länet har genomfört den (men inte alla).

Pågående – om den är pågående i minst en av kommunerna.

Ej påbörjad – om ingen av kommunerna påbörjat arbetet.

Den sammanvägda tolkningen i Hallands län med 6 kommuner var följande:

Genomförd - om samtliga kommuner genomfört åtgärden.

Delvis genomförd men avslutad – minst hälften av kommunerna ska ha genomfört åtgärden.

Påbörjad – hälften av kommunerna har påbörjat åtgärden.

Ej påbörjad – majoriteten av kommunerna har ej påbörjat åtgärden.

Den sammanvägda tolkningen i Skåne län med 33 kommuner var följande:

Genomförd – om samtliga kommuner genomfört åtgärden.

Påbörjad - hälften av kommunerna har påbörjat åtgärden.

Pågår kontinuerligt – i hälften av kommunerna pågår åtgärden kontinuerligt.

Ej påbörjad - majoriteten av kommunerna har ej påbörjat åtgärden.

För att en åtgärd ska redovisas som genomförd i hela länet krävs i samtliga fall att samtliga kommuner genomfört åtgärden. Detta fick konsekvenser för det stora länet med 33 kommuner att ingen åtgärd blev tolkad som genomförd. Att 33 aktörer ska nå samma mål är naturligtvis svårt. Naturligtvis saknades inte genomförda åtgärder i kommunerna men i inget fall var åtgärderna helt genomförda i samtliga kommuner. Men att 6 eller till och med 13 aktörer skall genomföra en åtgärd helt är naturligtvis mer sannolikt. Slutsatsen blev att sammanvägningar där ”samtliga” eller ”ingen” är krav för en viss slutsats är ett dåligt mått för det stora länet.

Två uppföljningsmetoder utanför de deltagande länen har studerats, Örebro och Dalarna.

Örebro hade följande fyra klasser som de olika aktörerna kunde använda:

Arbetet avslutat

Arbetet klart innan årsskiftet

Arbetet påbörjat

Arbetet ej påbörjat

Alternativt

Ja, arbetet fungerar bra

Ja, men arbetet fungerar mindre bra

Ja, men arbetet fungerar dåligt

Nej

Sammanställningen gjordes så att man redovisade i procent hur många aktörer som svarat i respektive klass. Ingen ytterligare slutlig värdering gjordes.

I Örebro hade man också generella frågor kopplade till enkäten. Örebros uppföljning var inte helt klar under projekttiden och kunde därför inte utvärderas helt.

Dalarna hade följande klassningar som de olika aktörerna kunde använda:

Åtgärden är inte påbörjad

Åtgärden genomförd i x- procent (anges i 10 % steg det vill säga 10 klasser)

Åtgärden är avslutad

Samt

Åtgärden är inte alls genomförd enligt åtgärdsbeskrivning

Åtgärden är genomförd i x procent enligt åtgärdsbeskrivningen (anges i 10 % steg det vill säga 10 klasser)

Åtgärden är helt genomförd enligt åtgärdsbeskrivning

Man kan också ange beskrivande text.

Slutsatsen av de studerade uppföljningsmetoderna blev följande:

- Klassningen kan mycket väl vara 4-gradig men måste diskuteras igenom vad avser åtgärder som är kontinuerligt pågående i aktörens drift eller åtgärder som pågår trots att åtgärdsprogrammet avslutas.
- En tiogradig skala som i Dalarna upplevdes som väl stor noggrannhet i förhållande till vad som är möjligt att beskriva.
- Metoden bör ha kvar redovisningen med samtliga kommuners svar i en matris. Den ger bra överblick över de faktiska svaren utan att bli krånglig.
- Utvärderingar av länets status i respektive åtgärd skall göras men får inte ge effekter som ger felaktigt budskap till exempel på grund av länets storlek.
- Generella frågor och möjlighet att lämna kommentarer bedömdes som bra delar i en enkät.

Val av metoder och testenkät I

Efter värdering av de befintliga uppföljningarna formulerades ett förslag till enkät som stämde av med referensgruppen. En fråga man upplevde som osäker var hur många genomförandeklasser metoden skulle innehålla. Alternativen var 3, 4 eller 5 stycken. Frågan löstes genom att låta tre kommuner testa förslaget på enkät med samtliga tre alternativ.

Projektgruppen valde att formulera en metod som består av:

- Klassificering av genomförandegraden för respektive åtgärd.
- Frågor om motiv till varför kommunen arbetar med en åtgärd eller inte.
- Frågor som skall ge information om kommunernas miljöarbete/ miljömålsarbete mer generellt.

De tre skalorna för genomförande klasser som diskuterades och testades i ett första skede var:

Alternativ 1: 3-gradig skala:

Helt eller i huvudsak genomförd, G

Genomförd till ungefär hälften, H

Genomförd i mindre omfattning eller inte påbörjad, E

Alternativ 2: 4-gradig skala:

Genomförd, G

Genomförd till mer än hälften, H

Påbörjad men ännu inte gjort hälften, P

Ej påbörjad, E

Alternativ 3: 5-gradig skala:

Helt genomförd, G

Genomförd till mer än hälften men inte helt klar, M

Genomförd till ungefär hälften, H

Påbörjad men endast genomförd i mindre omfattning, P

Ej påbörjad, E

De tre kommuner som ingick i testet var:

Borgholms kommun i Kalmar län

Helsingborgs stad i Skåne län

Burlövs kommun i Skåne län

Man använde enkäten på delar av aktuellt åtgärdsprogram i respektive län. Testet gav det intressanta svaret att samtliga kommuner valde olika klassningsnivå. Man fann också att de generella frågorna fungerade bra.

Utvärdering I

Ovanstående resultat fick till följd att länsstyrelserna ingående fick diskutera hur resultatet av enkäten ska användas - vilken nytta har man av de olika klassningsgraderna?

De syften man ville nå med uppföljningen formulerades enligt följande:

- Ge en lägesbild över åtgärdsarbetet.
- Ge underlag för att bedöma hur länsstyrelsen kan stödja kommunerna i åtgärdsarbetet.
- Ge kommunerna inspiration till hur man kan utveckla sitt miljöarbete.
- Ge uppslag som kan användas i utveckling av nya åtgärdsprogram.
- Ge ett underlag för att dela information och erfarenheter med andra län.

Särskilt andra syftet: ”Ge underlag för att bedöma hur länsstyrelsen kan stödja kommunerna i åtgärdsarbetet” gav den diskussion som till slut gav svaret på antal klassningar som valdes.

Kommunerna i referensgruppen var mycket tydliga med att förutsättningen för att kunna klassa genomförandegraden för åtgärden är att åtgärden är entydigt formulerad. Det kan innebära att man kan förstå åtgärden och att åtgärden inte innehåller flera aktiviteter. För vilken aktivitet ska man då ange genomförandet? När man studerar länens åtgärdsprogram blir det tydligt att åtgärdsprogrammen är svåra att följa upp främst på grund av att åtgärden inte är entydiga och alltför ofta består av fler aktiviteter staplade i samma åtgärd. För kommunerna blir det därför svårt att ha för många klasser att välja på då de ändå inte kan ange ett ur deras synvinkel korrekt svar.

För länsstyrelsen är det viktigt att fånga in de åtgärder som kommunerna inte själva har driv på, det vill säga de åtgärder som inte är påbörjade eller inte kommit så långt.

Med en tregradig skala fångar man antingen bara in de åtgärder som inte påbörjats alls eller bara kommit igång eller så fångar man samtliga åtgärder som inte är helt avslutade det vill säga många som kommit ganska långt. Inga av dessa alternativ var önskvärda.

Med den femgradiga skalan blir noggrannheten ganska hög för kommunen. För länsstyrelsen kommer man att fånga in de klasser som innehåller ej påbörjade, påbörjade men endast genomfört i mindre omfattning samt eventuellt även genomförd till ungefär hälften. Den fyrgradiga skalan gav då nästan samma resultat för länsstyrelsen, som framförallt vill följa upp de två lägsta graderna, det vill säga till och med de åtgärder som nästan genomförts till hälften. Samtidigt som graderingen för kommunerna blev mer relevant utan för stor detaljgrad. Man valde därmed den fyrgradiga skalan för genomförandegrad.

Resultatet gav också tydliga signaler om att nya åtgärdsprogram måste bli mer entydiga för att framtida utvärderingar skall ge ett mer säkert resultat. Tydligheten bör bland annat bestå i:

- Endast en aktivitet per åtgärd.
- En huvudansvarig aktör för varje åtgärd.

Testenkäten visade att frågorna fungerade bra. Kommunerna i referensgruppen var tydliga med att frågorna helst skulle vara med alternativ att kryssa i ja/nej eller andra färdiga alternativ. Berättarfrågor hade man begränsad tid att svara på vilket innebär att de kanske inte besvaras alls.

Testenkät 2

Dialog med referensgruppen och test i tre kommuner gav en metod som man bedömde fungerade. Denna enkät testades nu på samtliga kommuner i två län, Blekinge (5 kommuner) och Jönköping (13 kommuner). Under tre veckor i oktober 2009 fick samtliga kommuner i de två länen enkäten med den fyragradiga skalan.

Generellt fungerade metoden väl trots den korta svarstiden. Den fråga som vällade mest diskussioner var genomförandeklassen G- ”genomförd helt eller i huvudsak genomfört eller pågår kontinuerligt”. Många åtgärder är av den karaktären att de genomförs i den löpande driften till exempel inventering av enskilda avlopp. Trots det behöver man ju inte ha kommit särskilt långt det vill säga det känns inte bra för kommunen att ange att man är på likvärdig nivå som ”genomfört i huvudsak”. Länsstyrelsen resonerar däremot att om kommunen arbetar med en fråga i driften så pågår den och man har ingen anledning att från länsstyrelsen sätta in extra stöd för att frågan ska utvecklas vidare. Därför får ett svar ”pågår kontinuerligt” samma tolkning av behov av åtgärder från länsstyrelsens sida som ”genomfört helt eller i huvudsak”.

Efter testenkäten gjordes några mindre justeringar i enkäten men man konstaterade att den fungerat bra i användningen.

Råd för utveckling av åtgärdsprogram

Arbetet med att utveckla metoden och avstämningar med kommunerna i referensgruppen och även under test 2 gav flera synpunkter som är viktiga i utformningen av nya åtgärdsprogram.

- För att kunna svara på om en åtgärd är genomförd krävs att åtgärden är klart formulerad det vill säga den ska vara entydig och inte bestå av fler än en aktivitet.
- För att aktören, i detta fall kommunen ska arbeta med en åtgärd är det viktigt att ansvaret är tydligt angivet i åtgärden och att det enbart finns en huvudansvarig.
- Kommunerna integrerar ofta åtgärder från länets åtgärdsprogram i sitt eget miljöprogram. Det kan ta flera år innan kommunen ska revidera sitt program och därför börjar man inte arbeta på genomförandet omgående efter att ett åtgärdsprogram utvecklats i länet.
- Under utvecklingen av ett nytt åtgärdsprogram inbjuds ofta kommunen till dialoger för att länsstyrelsen ska få synpunkter i arbetet. Detta uppfattas av länsstyrelsen som att åtgärdsplanen är förankrad i kommunen. I själva verket har enbart en tjänsteman inom miljöförvaltningen tagit emot information och delgett sina synpunkter. Kommunal förankring handlar även om politisk

förankring och den sker över längre tid, aktualiseras i budgetarbete och kan även ändra inriktning i samband med budget och val. Det är viktigt att känna till de olika aktörernas spelregler för att förstå hur arbetet drivs och utvecklas i den enskilda kommunerna.

Bilaga I. Läsanvisning till enkät för uppföljning av kommunernas åtgärder i det regionala miljömålsarbetet

Uppföljning av åtgärdsprogram

Länsstyrelserna utvärderar löpande åtgärderna i åtgärdsprogram för att nå miljömålen.

Syftet med uppföljningen är att:

- Ge en lägesbild över åtgärdsarbetet.
- Ge underlag för att bedöma hur länsstyrelsen kan stödja kommunerna i åtgärdsarbetet.
- Ge kommunerna inspiration till hur man kan utveckla sitt miljöarbete.
- Ge uppslag som kan användas i utveckling av nya åtgärdsprogram.
- Ge ett underlag för att dela information och erfarenheter med andra län om arbetet med de nationella miljömålen.

Ansvar för uppföljning

Länsstyrelserna i respektive län har ansvar för att följa upp åtgärdsprogrammen. I programmet framgår vilken instans som ansvarar för genomförandet av åtgärderna.

Tidplan för uppföljningen

Uppföljningen av åtgärdsprogrammet genomförs årligen. Enkäten skickas ut i januari och skall vara inlämnad senast 1 juni.

Efter sammanställning kommer resultatet att skickas till kommunen och publiceras på länsstyrelsens hemsida.

Enkätens omfattning

Uppföljningen görs i två huvuddelar:

1. **Uppföljning av hur långt genomförandet** kommit för varje åtgärd i åtgärdsprogrammet samt motiv till varför man nått dit man är. Här finns också fritext för kommentarer.
2. **Beskrivande text** kring hur kommunen arbetar med miljömålsfrågor i sin organisation, hur man deltar i nätverk samt vilket stöd man önskar från länsstyrelserna.

Bedömning av genomförandet

Genomförandet av varje åtgärd skall klassificeras i någon av de fyra olika genomförandegraderna:

G- Helt eller i huvudsak genomförd *alternativt* kontinuerligt pågående.

H- Genomförd till hälften eller mer.

P- Påbörjad men ännu inte gjort hälften.

E- Ej påbörjad.

Den som svarar **anger bokstav för aktuell klass** dvs G, H, P, E i angiven kolumn.

G- avser således även åtgärder som pågår löpande i till exempel tillsyn eller drift.

E- avser åtgärder där inget konkret arbete kommit igång.

Enkäten och klasserna ska tolkas av många olika organisationer och kommer därför självklart inte att bli helt entydig. Detta bör betraktas som naturligt och bedöms inte kunna förebyggas genom att länsstyrelserna försöker att definiera klasserna mer noggrant. Den som svarar på enkäten får försöka ange mest relevant klass för genomförandet.

I nästkommande 6 kolumner i enkäten anges **motiv för genomförandegraden** i enlighet med följande:

Brist på resurser/Resurstillskott	Markera med R-/ R+
Ej relevant åtgärd för vår organisation	Markera med ett X
Prioriteras av kommunen/Prioriteras ej av kommunen	Markera med P+/P-
Tydligt ansvar för vår organisation/Oklar ansvarsfördelning	Markera med ett A+/A-
Åtgärden är otydligt formulerad	Markera med ett X
Kommentar	Beskrivande text till arbetet med åtgärderna och framtidsplaner

Generella frågor om kommunen

I enkäten finns ett antal öppna frågor som mer berör hur kommunen arbetar med miljöfrågor och särskilt miljömålsfrågor. Syftet är att få en bild av hur arbetet drivs rent organisatoriskt och på vilken nivå i organisationen. Frågorna är:

1. Hur kommer generell miljömåls/åtgärdsarbetet in i översiktplanen, budget, organisationen och verksamhetsplaneringen. Svara i fritext.
Här kan kommunen beskriva om miljömålsarbete generellt finns på central nivå i kommunen som översiktsplan, budget eller om det finns mer på nämndsnivå som till exempel miljönämndens verksamhetsplan.
2. Har kommunen något systematiskt dokumenterat system för att styra miljöarbetet?
Svarsalternativ: ja/nej/arbete pågår.
Ett dokumenterat system för miljöarbete kan till exempel vara ett miljöledningssystem, användning av balanserade styrkort, kvalitetssystem. Om man inte har hela system för styrning kan man ha några styrande och/eller redovisande dokument som t ex miljöplan (styrande) och miljöbokslut (redovisande dokument).
3. Deltar kommunen aktivt i nätverk som t ex: Sveriges Ekokommuner, Uthållig kommun, Klimatkommuner? Svara med x i aktuell ruta/rutor. Ange med fritext ytterligare nätverk som ni deltar i.
Här har nationella nätverk för kommunen angetts som exempel. Kommunen anger själv vilka regionala eller lokala nätverk som man deltar i.
4. Har kommunen lokala miljömål och åtgärder som man arbetar aktivt med?
Svarsalternativ är ja/nej.
5. Nämn några saker som länsstyrelsen kan göra för att stödja er i ert miljömålsarbete.
Svara i löpande fritext.
6. Egna kommentarer. Svara i löpande text.

Avlämna svar

Denna enkät kommer att ske på excellark som mejlas från Länsstyrelsen till kommunerna . Svar skickas till Länsstyrelsen på e-post

Svaren skall vara inskickade senast xx-xx-xx
Frågor kan ställas till NN, tel; wwwwww

Bilaga 2. Enkät för uppföljning av åtgärder - Del I. Genomförandegrad

tolkningsnyckel	
G	Genomförd helt eller i huvudsak genomfört/ pågår kontinuerligt
H	Genomförd till hälften eller mer
P	Påbörjad men ännu inte gjort hälften
E	Ej påbörjad

Åtgärd (vad behöver göras och hur ska det göras?)	Aktörer	Målår	Genomförandegrad				Resurstill- skott/Resurs- brist	Ej relevant	Motiv		Åtgärden är oklart formulerad	Kommentar
			G	H	P	E			Prioriteras/ Prioriteras ej	Tydligt ansvar/Oklar ansvars-fördelning		
Åtgärd 1												
Åtgärd 2												
Åtgärd 3												
Åtgärd 4												
Åtgärd 5												
Åtgärd 6												
Åtgärd 7												
Åtgärd 8												
Åtgärd 9												
Åtgärd 10												
Åtgärd 11												
Åtgärd 12												
Åtgärd 13												
Åtgärd 14												
Åtgärd 15												
Åtgärd 16												
Åtgärd 17												

Bilaga 3. Enkät för uppföljning av åtgärder - Del 2. Generella frågor

1: Hur kommer miljömåls/åtgärdsarbetet in i ÖP, budget, organisationen och verksamhetsplaneringen?

--

2: Har kommunen ett systematiskt dokumenterat system för ert miljöarbete t ex ett miljöledningssystem?

ja	nej	Arbete pågår

3: Deltar kommunen aktivt i nätverk som t ex (svara med x i aktuell ruta):

Sveriges Ekokommuner	Uthållig kommun	Klimatkommuner	Egna regionala alternativ	Egna övriga alternativ för kommunen

namnge ytterligare nätverk som kommunen deltar i

4: Har kommunen lokala miljömål och åtgärder som man arbetar aktivt med?

ja	nej

5: Nämn några saker som länsstyrelsen kan göra för att stödja er i ert miljömålsarbete:

--

6. Egna kommentarer till enkäten:

--

Referenser

Uppföljning av Skånes miljöhandlingsprogram. Kommunernas åtgärder inom klimat- och energiområdet. Länsstyrelsen i Skåne län. 2009.

Länsstyrelsen i Jönköpings län, meddelande 2007:37. Uppföljning av åtgärdsprogram för miljö kvalitetsmålen i Jönköpings län.

Uppföljning av Handlingsprogram för miljömål. Meddelande 2009:02. Länsstyrelsen i Hallands län.

Anvisningar för årlig uppföljning av åtgärder i handlingsplanen för Dalarnas miljömål 2007-2010. Länsstyrelsen Dalarnas län.

Miljömålsuppföljning 2008. Länsstyrelsen Örebro län.

Länsstyrelserna i Skåne, Blekinge, Halland, Kalmar, Jönköping, Kronoberg och Östergötland har samverkat i projektet "Metodutveckling för uppföljning av åtgärder i det regionala miljömålsarbetet". I projektet har en gemensam metod utvecklats för systematisk uppföljning av åtgärder som externa aktörer ansvarar för i länens åtgärdsprogram för det regionala miljömålsarbetet. Metoden presenteras i denna rapport.

LÄNSSTYRELSEN
I SKÅNE LÄN

Östra Boulevarden 62 A, 291 86 Kristianstad
Kungsgatan 13, 205 15 Malmö
Tel 044/040-25 20 00, Fax 044/040-25 21 10
Epost skane@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/skane

www.lansstyrelsen.se/skane